

SITGES I LES MIDES DEL CINEMA FANTÀSTIC

¿Vols un vampir al costat?

Que les velles cintes continuen sent vàlides i que moltes de les noves no en són més que fallits succedanis queda clar en aquest reportatge on a l'autor, per demostrar-ho, no li cal sinó fer un recorregut per la història del cinema anomenat fantàstic.

Miquel Porter i Moix

Aquest és el XX Festival de Sitges, a través del qual enguany s'han pogut estudiar les darreres transformacions genèriques, estructurals i físiques de l'anomenat *cinema fantàstic*.

Darrerament, s'ha produït un canvi important en el cinema comercial nord-americà, en el britànic i, com a conseqüència, en el de tot Occident. Potser d'aquest fet només s'escapen —i això encara en part— els països nòrdics, preocupats de temps pels problemes existencials, i els de l'Europa de l'Est, on, fins i tot la ciència-ficció serveix de plataforma ètico-ideològica.

Sigui com sigui, la realitat demostra que s'està imposant un tipus de cinema en el qual els anomenats *efectes especials*, tant d'imatge, com de so i fins i tot de tecnologia, semblen comptar més que els mateixos arguments, la solidesa dels guions o la lògica del muntatge. Tot això és perceptible sense anar gaire endins en les anàlisis i potser no tindria massa importància si considerem que, realment, el pas endavant fet per les tècniques resulta admirable, positiu. El que passa és que se'ns vol fer creure que el públic s'estima sofrir, patir i passar fàstic, i això ni és veritat ni resulta admissible.

Totes les cintes de les retrospectives d'aquest any, el «20th Fantasy Fox», el cicle de **Jack Arnold** i altres peces velles, però no envellides, han estat rebudes amb satisfacció i moltes amb

més aplaudiments que la majoria de les recents. I això, tant si es tractava d'una bellíssima història d'amor com si se'ns contava una advertència vinguda de fora del nostre espai.

Per acabar aquestes consideracions també caldria veure com els mateixos organitzadors del Festival han situat els films en la programació: les poques obres sense fàstic són abans de les quatre de la tarda. ¿És que cal haver sopat o dinat per resistir-les? Veient la magnífica exposició del mite de Frankenstein, tan ben documentat per Luis Gasca i, sobretot, tan ben presentat des d'un punt de vista de muntatge, un pensa que Mary Shelley i altres romàntics com ella passaven per bojos a la seva època i, en canvi, vistos ara, els seus somnis premonitors resulten no ja útils sinó, fins i tot, entranyables.

Criatures de l'Altre Món

A fi de facilitar el recorregut del lector, presentem les cintes, no tant per l'ordre en què ho foren al Festival, sinó per grups més o menys homogenis.

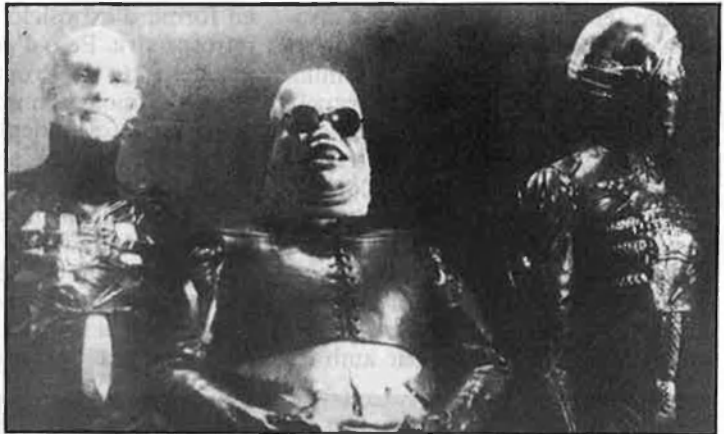
En un primer apartat hi ha el pitjor grup, no pas cinematogràficament sinó en les consideracions que un es pot fer des d'un punt de vista de l'aparent normalitat que pressuposa en els espectadors.

L'Infern, el Mal Absolut que s'iniciava a *The Omen (La Profecia, 1976)*, de **Richard Donner**, s'ha disparat en temps posteriors, i així han nascut obres com la molt fluixa *Evil Dead II*,

de **Sam Raimi**, que, malgrat els esforços per constituir una mena de catàleg de l'horror modal, no passa de ser una acumulació d'efectes i de maquillatges, malgrat les derivacions paròdiques i humorístiques amb les quals sembla voler escudar-se. Molt més seriosa, però potser per això bastant més desagradable, és *Hellraiser*, del britànic **Clive Barker**, home de reconeguda solvència novel·lística i d'una capacitat per a destruir per via imaginària que revolta, si no és que algú se sent cridat per les noves *lámies*.

A mig camí entre l'infern i la no-mort es situa *Chinese Ghost Story*, una de les sorpreses interessants del Festival dirigida per **Xing Sin Tun** a Hong Kong i que recull velles llegendes xineses, tot dotant-les de tres elements —tecnologia actual, coneixement dels *ballets* tradicionals de les arts marciais i sentit irònic— capaços d'establir variants ben diferenciades de les occidentals, almenys per la bellesa real de les seves propostes lírico-amoroses.

Tampoc no pot deixar-se de banda la cinta de **John Schlesinger**, trànsfuga del *Free* britànic que, en plena realitat dels EUA, encara és capaç de bastir una cinta sobre els cultes i les tradicions negro-americanes. Els seus *Believers (Creients)* ofereixen una por que existeix col·lectivament i ho fa amb seriositat, per bé que amb ben poc lirisme, i s'allunya de les propostes imaginatives d'un *White Zombie (1932)*, de **Victor Halperin**, més ingènua però més activadora dels ressorts interiors.

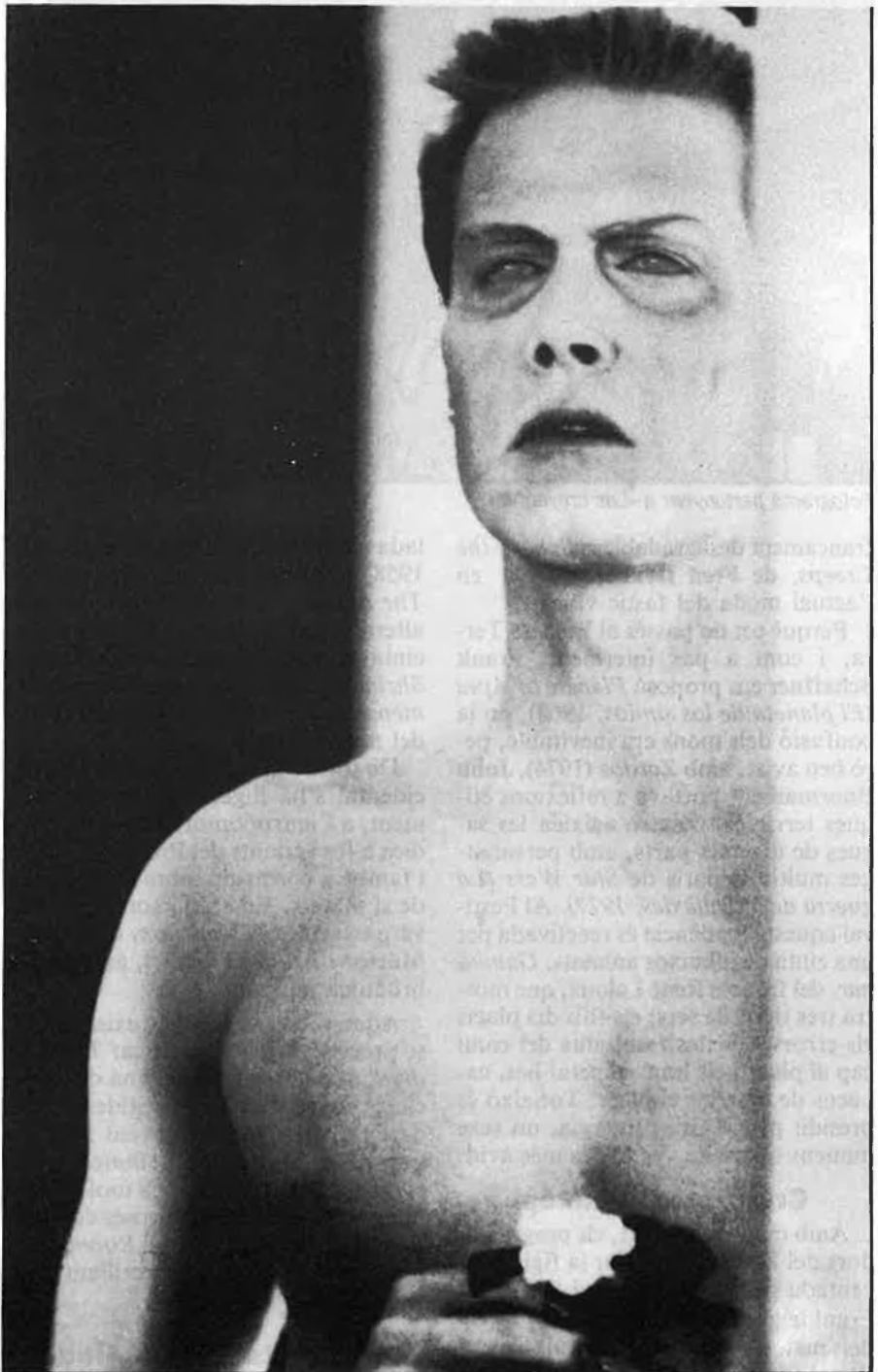

La part més mal servida del lot dels horrors d'ultratomba és la dels vampirs. A *Graveyard's Shift* el punt de partença era el cas d'un vampir que fa de taxista, al torn de nit, i que té ganes de morir, i una noia casada, condemnada a mort per una malaltia i que no té gens ganes de morir-se. Dissortadament, aquesta idea es desfà en un seguit de seqüències poc travades i un final decebedor. Però, si en aquest cas encara hi havia intencions, a *Graveyard Disturbance*, de **Lamberto Bava** —cognom ben conegut dels amants del gènere— no hi ha ni una línia argumental, ni una idea mínimament precisada, i tot es redueix a repetir, una vegada i una altra, efectes especials i maquillatges que haurien de fer riure més que no espantar a ningú. Potser és a *Near Dark*, de **Catherine Bigelow**, història de redempció per amor d'uns vampirs al *middle west* americà on es recupera almenys en part el sentit líric originari.

Monstres de l'Espai Exterior

Lluny en quilòmetres, però més a prop en figura, caldria situar els monstres imaginats als espais siderals o vinguets a la terra d'aquesta procedència. Quan el 1951, Robert Wise ens va proposar *The Day the Earth stood still* (*Ultimátum a la Tierra*), ho va fer com a generosa advertència contra les follies col·lectives. Passos semblants va seguir *It came from the Outer Space* (1953), de **Jack Arnold** —un dels homenatjats al Festival—, amb uns monstres siderals que procuraven no fer-se notar i s'amagaven sota aparences humanes, sense fer víctimes, tot esperant que uns i altres estiguessin preparats per a fer coneixença real.

Un cert esperit de pacte o de bona voluntat s'observa a la cinta recent de **Jack Sholder**, *Hidden*, on un venjador sideral es vesteix de carn humana per eliminar un no menys sideral assassí, camuflat també en home. Un dels dos

D'esquerra a dreta: «Julia y Julia», «Robocop», «L'altra cara de la lluna» i «Hellraiser».

—el bo, es clar— sobreviurà i s'insuflarà en el cos del policia humà, mort en combat, a fi d'ajudar-ne la família i de trobar l'amor. Però no tot segueix el mateix ritme: el 1968 i sota les aparències d'una comèdia que ara té gran èxit en noves versions, **Roger Corman** ofería —mig de broma— la planta carnívora de procedència interplanetària a *Little shop of horrors*. Les coses passaven d'inquietants a negatives per a convertir-se en horribles a *Alien*, de **Ridley Scott** (1979) i acabar amb les

en forma d'exposició i també en una retrospectiva. Però d'aquesta nova forma del mite de Prometeu havien de derivar-se moltes conseqüències. Algunes d'aquestes poden ser expressades per via humorística, amb més mala intenció de l'aparent, com a *Monkey Business* (*Me siento rejuvenecer*, 1952), de **Howard Hawks**. Però, quan l'home pensa trobar el secret de certes forces naturals, porta sovint cataclismes. Pot ser que la translació de la matèria o l'energia atòmica incontro-

definir però en cinema, porta quasi ineluctablement a la mort. Siguin infants —*The Innocents* (*Suspense*, 1961), de **Jack Clayton** o *The Other* (*El Otro*, 1972), de **Robert Mulligan**—, siguin adults —*Hush*, *Hush sweet Charlotte* (*Canción de cuna para un cadáver*, 1964), de **Robert Aldrich**—, qualsevol edat hi pot caure en la voràgine del Thanatos.

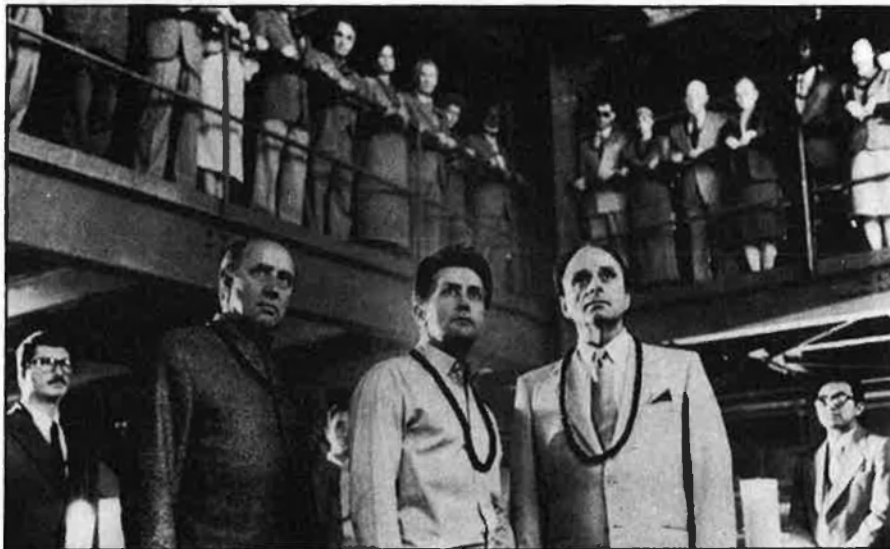
La mort no exclou l'amor, com vol dir a la seva filla el protagonista de la cinta danesa *Mandem i Manen* (*L'altra cara de la Lluna*), on **Erik Clausen** ens atrau en un parany estètic d'alta qualitat.

L'amor no exclou la mort, com a *Julia and Julia*, cinta italiana massa esteticista i amb una solució inexistent signada per **Peter del Monte**. I el mateix passa a *Jenatsch*, del suís **Daniel Schmidt**, qui, amb bones mostracions, s'embolica a ell mateix i no sap com sortir-se'n.

Bastant més clares, per bé que tradicionals, són les històries ofertes a *The Bedroom Window* (*Falso Testigo*) i *Stepfather*, cintes americanes de **Curtis Hanson** i **Joseph Ruben**, respectivament. Són obres on plana l'ombra del mestre **Hitchcock** i en les quals el suspens neix de l'angoixada espera de la mort causada per folls sexuals, com a resultat de les formes opressives de l'educació.

Diane Keaton ens proposa, amb *Heaven* (*El cel*), una divertida documentació sobre el que els homes actuals pensen de l'altra vida. Al seu film tot queda en informació intel·ligent. Però **Ernst Lubitsch**, el 1943, ja ens havia proposat el deliciós joc de *Heaven can wait* (*El diablo dijo no*). A tots els temps, l'imaginari ha pogut existir sense l'horror —per bé que sempre amb temor i fins i tot amb por— i no té res d'estrany que el món contemporani hagi pogut fer obres filmiques com el mediocre *The Bluebird* (*El pájaro azul*, 1943), de **George Cukor** —intent fallit de col·laboració URSS-EUA— o l'excel·lent *Camelot*, de **Joshua Logan**, donada a Sitges en versió original i sencera i fins i tot amb la presència real de la **Vanessa** i el **Nero**.

Però la cinta més agradable de tot el Festival ha estat *Hol volt hol nem volt*, el film hongarès de **Gyula Gazdag** en què un noi, fruit d'un amor ocasional, busca el seu pare burocràtic; un buròcrata va al darrera de la consciència i una noia vol viure com a ser humà. Fent una paràfrasi ritmada i perfecta de *La flauta màgica* de **Mozart**, el director se'ns emporta a un món iniciàtic, ben lluny de totes les deformacions maniquees. □

Fotograma pertanyent a «Los creyentes».

francament desagradables *Night of the Creeps*, de **Fred Dekker**, de ple en l'actual moda del fàstic viscós.

Perquè tot no passés al Planeta Terra, i com a pas intermediari, **Frank Schaffner** ens proposà *Planete of Apes* (*El planeta de los simios*, 1968), on la confusió dels mons era inevitable, però ben aviat, amb *Zardoz* (1974), **John Boorman** ens portava a reflexions ètiques terribles, mentre naixien les sagues de diverses parts, amb personatges multioriginaris de *Star Wars* (*La guerra de les galàxies*, 1977). Al Festival aquesta tendència és reactivada per una cinta de dibuixos animats, *Gandahar*, del francès **René Laloux**, que mostra tres tipus de sers: els fills del plaer, els errors genètics resultants del camí cap al plaer i els homes metàl·lics, capaços de destruir el plaer. Tot això és presidit per la Gran Energia, un sexe immens que cada vegada és més àvid.

Criatures humanes

Amb molt bon encert, els programadors del Festival van triar la figura inventada per Mary Shelley i feren que Frankie goes to Sitges, una exposició dels materials aplegats per **Luis Gasca**, l'erudit intel·ligent però contingut, es convertís en un muntatge espectacular,

lada actuïn creant *The Fly* (*La mosca*, 1958) —amb la fluixa continuació de *The return of the Fly* (1959) —o a les alteracions genètiques que ixen ja a la cinta de **Jack Arnold** *The Incredible Shrinking Man* (*El increíble hombre menguante*, 1957) i a *Tarantula* (1955) del mateix autor.

De totes maneres, l'home blanc occidental s'ha lligat tant, tradicionalment, a l'antropomorfisme que es dedica a fer variants del Prometeu clàssic i també a construir sobre les deixalles de sí mateix. En sessió sorpresa se'ns va passar *Max Headroom* de **Rockey Mortor** i **Annabel Jankel**, amb ironia britànica inclosa.

Aquest ser *computat* no existiria sense precedents en la genètica: *The Kindred*, de Jeffrey Obrow, una de tantes cintes de fàstic inútil, revestides de modernitat. Però el gran invent recent o quasi, és el dels sers *ionics* o els *cyborgs*, cosa que no seria molesta per ningú si no fos que ixen coses com uns *polis* més *polis* que mai: el *Robocop* de Paul Verhoeven n'és una brillant alhora que divertida mostra.

Dificultats psicològiques

La *bogeria* és un concepte difícil de